

**BIOLOGIYADA “MUAMMOLI O‘QITISH” METODINING
SAMARADORLIGI**

Salomov Navro‘zbek Anvar o‘g‘li

salomovnavruzbek52@gmail.com

Numonova Shahzoda Komiljon qizi

numonovashahzoda13@gmail.com

Fayzullayeva Zebo Abduvali qizi

fmbokh0101@gmail.com

Chirchiq davlat pedagogika universiteti Biologiya yo‘nalishi

3-bosqich talabalari

Usmonova Ruzixon Bozorovna

boburraxmatov1808@gmail.com

CHDPU Fakultetlararo chet tillar kafedrasi o‘qituvchisi

Annotatsiya: *ushbu maqolada biologiya fanida muammoli o‘qitish metodining samaradorligi tahlil qilinadi. Muammoli o‘qitishning ta’lim jarayonidagi roli, talabalar faoliyatiga ta’siri hamda ularning tanqidiy va mustaqil fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantirishdagi ahamiyati o‘rganiladi. Tadqiqotda muammoli o‘qitish usullarining o‘quvchilar bilim darajasi va motivatsiyasiga ta’siri asoslangan. Shuningdek, muammoli o‘qitish metodining biologiya fanini o‘zlashtirishdagi samaradorligi, o‘quv jarayonini interfaol va qiziqarli qilishdagi imkoniyatlari ko‘rsatib o‘tiladi. Maqola pedagogik amaliyotda innovatsion yondashuvlarni qo‘llashga qaratilgan tavsiyalarni o‘z ichiga oladi.*

Kalit so‘zlar: *“Muammoli” o‘qitish, biologiya ta’limi, pedagogik metodlar, tanqidiy fikrlash, amaliy mashg‘ulotlar, o‘quv motivatsiyasi, interaktiv metodlar, innovatsion ta’lim texnologiyalari, o‘quvchilar faolligi.*

Muammoli ta’lim deb, o‘qituvchi tomonidan pedagogik ta’sir ko‘rsatishning eng muqobil varianti yordamida, fikr yuritish qonuniyatlariga tayangan holda, o‘quvchilarning bilimlarni o‘zlashtirish jarayonida fikrlash qobiliyatini rivojlantirish va bilish ehtiyojini qondirish maqsadiga yo‘naltirilgan, shaxsning umumiy va maxsus rivojlanishiga zamin tayyorlaydigan jarayonga aytiladi[1].

Muammoli ta’lim jarayonida o‘qituvchi rahbarligida o‘quvchilar oldida aniq va mantiqiy yechim talab qiluvchi muammoli vaziyatlar yaratiladi. Ushbu vaziyatlar o‘quvchilarning faol mustaqil izlanishlari orqali hal etiladi, natijada ular o‘zlarining bilim, ko‘nikma va malakalarini ijodiy usulda chuqurlashtiradi hamda aqliy

faoliyatini rivojlantiradi[2;3] Muammoli ta'lim texnologiyalari o'quvchilarni bilimlarni tahlil qilish, taqqoslash, umumlashtirish va yangi axborotni sintez qilish jarayonlariga faol jalb etadi, bu esa ularning o'zlashtirish darajasini sezilarli darajada oshiradi[4]. O'quvchilar ilgari egallagan bilim va ko'nikmalarni yangi vaziyatlarda qo'llash orqali bilimlarning mustahkamlanishi va kengayishi sodir bo'ladi, bu esa ularning tanqidiy fikrlash va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi[5]. Shuni ta'kidlash lozimki, bunday o'rganish jarayonini faqat darsliklar yoki o'qituvchining bevosita ko'rsatmalari orqali emas, balki o'quvchilarning o'zlari muammoli vaziyatlarga duch kelib, ularni yechishga intilishlari orqali samarali shakllantirish mumkin[6].

O'quvchilarda ijodiy va mantiqiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish, aqliy faoliyat usullarini egallash, shuningdek, ilmiy, tanqidiy-tahliliy va mantiqiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish muammoli ta'limning asosiy vazifalaridan biridir. Muammoli ta'limning muvaffaqiyati quyidagi asosiy omillarga bog'liq bo'ladi:

Muayyan mavzuga oid o'quv materialining muammoli vaziyatga aylantirilishi;

Muammoli vaziyatlarni yaratish orqali o'quvchilarning bilim olish faoliyatini faollashtirish;

Ta'lim jarayonini o'yin va amaliy mehnat faoliyati bilan uyg'unlashtirish;

O'qituvchining muammoli metodlardan o'z vaqtida va samarali foydalanish malakasiga ega bo'lishi;

Muammoli vaziyatni hal qilish uchun muammoli savollar zanjirini tuzish va ularni mantiqiy ketma-ketlikda o'quvchilarga taqdim etish.

Muammoli vaziyatlardan o'quv jarayonining barcha bosqichlarida – yangi mavzuni tushuntirishda, mustahkamlashda va bilimlarni nazorat qilishda samarali foydalanish mumkin. To'g'ri tashkil etilgan muammoli vaziyatlarda darsni muammoli shaklda o'tkazish tavsiya etiladi.

Muammoli darslarni qo'llash uchun o'qituvchi quyidagi masalalarni hal qilishi lozim:

O'quv dasturi doirasida qaysi mavzularni muammoli dars shaklida o'tkazish mumkinligini aniqlash;

Mavzu doirasidagi masalalar bo'yicha muammoli vaziyatlarni keltirib chiqaradigan savollar va topshiriqlarni belgilash, bunda didaktikaning ilmiylik, sistemalilik, mantiqiy ketma-ketlik va izchillik tamoyillariga rioya etish;

O'quvchilarning bilim olish faoliyatini faollashtirish va boshqarish uchun samarali vosita va usullarni aniqlash hamda ulardan oqilona foydalanish.

Xulosa o'rnida aytish mumkin-ki, Muammoli ta'lim metodlari biologiya fanini o'qitishda talabalar faoliyatini faollashtirish, ularning tanqidiy va mantiqiy fikrlash

ko'nikmalarini rivojlantirishda samarali vosita hisoblanadi. Muammoli vaziyatlar orqali o'quvchilar mustaqil ravishda bilimlarni tahlil qilish, taqqoslash, umumlashtirish va yangi ma'lumotlarni egallash imkoniyatiga ega bo'ladi. Bu esa nafaqat o'zlashtirish darajasini oshiradi, balki ijodiy yondashuv va mustaqil fikrlashni rag'batlantiradi. Shuningdek, muammoli ta'lim jarayoni o'quvchilarda mustahkam bilimlar shakllanishiga, o'qituvchilarda esa pedagogik mahoratning oshishiga xizmat qiladi. Shu bois, biologiya darslarida muammoli o'qitish metodlarini tizimli ravishda joriy etish ta'lim sifatini oshirishda muhim omil vazifasini o'taydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. J.O.Tolipova. Biologiyani o'qitishda pedagogik texnologiyalar: oliy o'quv yurtlari talabalari uchun darslik. - T.: Cho'lpon nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2011. - 160 s.
2. Dewey, J. (1938). Experience and Education. New York: Macmillan.
3. Vygotsky, L. S. (1978). Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Cambridge, MA: Harvard University Press.
4. Johnson, D. W., & Johnson, R. T. (1999). Learning Together and Alone: Cooperative, Competitive, and Individualistic Learning. Boston: Allyn and Bacon.
5. Bruner, J. S. (1961). The Act of Discovery. Harvard Educational Review, 31(1), 21-32.
6. Savinova, E. A. (2010). Problem-Based Learning in Higher Education. Moscow: Prosveshcheniye.